

Zdrojové zabezpečení bezpečnosti a obrany České republiky

Významným faktorem bezprostředně ovlivňujícím bezpečnost a obranu České republiky jsou její zdrojové možnosti, které přímo determinují výstavbu profesionálních ozbrojených sil. Jsou určujícím faktorem pro stanovení jejich personálního, finančního a materiálního zabezpečení v návaznosti na vývoj bezpečnostního prostředí v evropském i světovém kontextu. Z tohoto pohledu je základním cílem následujícího pojednání poukázat na některé aspekty charakterizující současný i předpokládaný vývoj lidských, finančních a materiálních zdrojů v střednědobém i dlouhodobém časovém horizontu, a to nejen v národních, ale i mezinárodních souvislostech.

Lidské zdroje

Světové a zejména evropské demografické trendy nacházejí svůj odraz i ve vývoji v České republice. Pro Evropu těchto i budoucích dnů je charakteristický vzestup počtu a podílu osob ve vyšších věkových skupinách a naopak výrazný pokles zejména dětské složky na věkové struktuře obyvatelstva (viz **obr. 1**).

Výsledkem tohoto nepříznivého vývoje je stárnutí evropské populace se všemi svými důsledky. Jednou z příčin tohoto stavu je pokles celkové plodnosti evropských národů (včetně bývalého SSSR), která klesala z 2,6 dětí na ženu v roce 1965 na 1,9 v roce 1977 [1].

Některé zdroje (Studie OSN o demografickém vývoji v Evropě) uvádějí, že pokud se okamžitě nezmění současná vývojové trendy, tak Evropská unie bude k udržení současné ekonomické

Stárnutí obyvatelstva světa (2000 – 2050)				
Region	Podíl osob ve věku 65+ (%)			
	2000	2015	2030	2050
Evropa	13,9	16,4	22,1	27,6
Severní Amerika	12,3	14,6	20,4	21,4
Austrálie/Nový Zéland	12,2	15,1	20,2	22,5

Vývoj věkových skupin v Evropě (2000 – 2050)								
Věková skupina	2000	2015	2030	2050	2000	2015	2030	2050
	Absolutní počet(mil.)				Podíl v populaci (%)			
0 – 14	150	120	113	106	18,6	15,0	14,5	14,7
15 – 64	546	549	493	414	67,5	68,6	63,4	57,7
64+	112	132	172	198	13,9	16,4	22,1	27,6
celkem	808	801	778	718	100	100	100	100

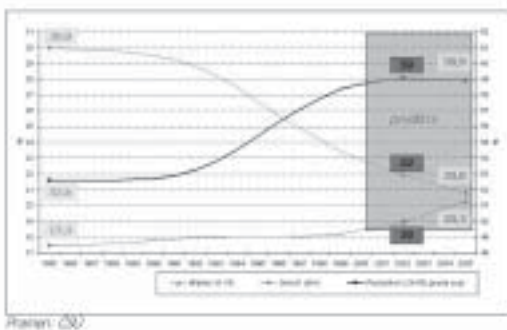
Obr. 1: Demografický vývoj

a sociální úrovně potřebovat do roku 2025 kolem 150 milionů přistěhovalců, což v přepočtu činí přibližně 6 milionů ročně - tj. např. celkový počet obyvatel Rakouska. Tomuto trendu nezabrání ani příliv nových východoevropských zemí do unie, a vůbec ne Česká republika.

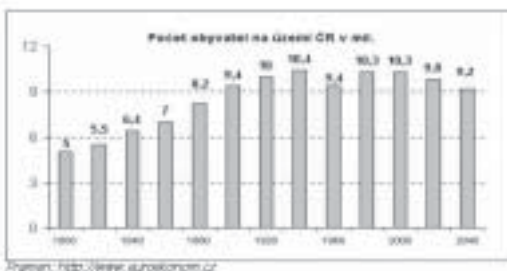
Současná demografická struktura obyvatelstva České republiky (**obr. 2**) je ze statistického pohledu poměrně příznivá.

Podíl počtu obyvatel ve věkové skupině 20 až 59 let dosahuje své maximální úrovně. Je to způsobeno početně silnými poválečnými ročníky a skupinou obyvatel narozenou v 70. a 80. letech minulého století.

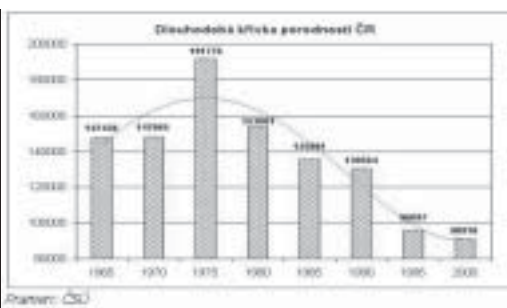
Na druhé straně začínáme být svědky počátku procesu stárnutí a vymírání obyvatelstva, který bude eskalovat na konci současné dekády.



Obr. 2: Věková struktura obyvatelstva České republiky



Obr. 3: Vývoj české populace (1800 – 2040)



Obr. 4: Vývoj porodnosti v České republice (1965–2000)

Věková skupina	Početní podíl ve věkové skupině (v tisících) v roce:		
	2005	2015	2025
0 – 2	282,5	274,5	232,1
3 – 5	274,5	285,1	247,3
6 – 14	934,1	853,6	818,2
15 – 18	513,0	364,4	287,3
19 – 23	673,7	538,2	478,7

Obr. 5: Věková struktura obyvatelstva České republiky

Vzhledem k vysoké setrvačnosti demografických statistik lze očekávat, že i na-
dále bude pokračovat nejen snižování
celkového počtu obyvatel (**obr. 3**), ale
i obyvatel ve věkové kategorii do 19 let.

Příčinou je extrémně nízká míra porod-
nosti (**obr. 4**), která se u nás projevuje
od počátku 90. let minulého století.

Naopak podíl seniorů ve věkové struk-
tuře českého obyvatelstva poroste v dů-
sledku prodlužování střední délky života.
Z tohoto pohledu demografický vývoj
zakládá časovanou bombu nejen pro vývoj
ekonomiky ve střednědobém a dlouhodo-
bém horizontu, ale i pro dostupnost lid-
ských zdrojů nezbytných pro doplňování
profesionálních ozbrojených sil České
republiky.

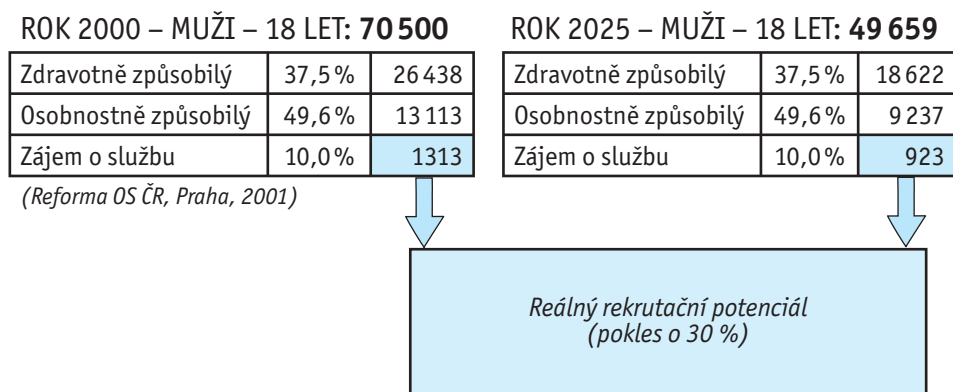
Zatím je předčasné soudit jak se ra-
zantní úbytek mladých lidí v budoucnosti
projeví, ale je nutné s tímto faktem počítat
zejména ve věkové skupině 19–23 let
(**obr. 5**) s kterou lze počítat jako s nej-
vhodnějším rekručním potenciálem
pro doplňování ozbrojených sil České
republiky.

Předpokládá se, že kolem roku 2020
bude dvacetiletých tak málo, že lze oče-
kávat, že jedním z problémů bude defi-
cit v přílivu nové krve nejen do civilního
sektoru, ale i do ozbrojených sil. Proto
v procesu zajišťování obrany České repub-
liky je nutno kalkulovat s následujícími
faktory:

- celkový úbytek obyvatelstva má
trvalejší charakter a kriticky se pro-
jevuje zejména u chlapecké popu-
lace,
- nepříznivá je rovněž věková skladba
obyvatelstva České republiky -
česká společnost „stárne“ a rapidně
se „vylišťují“ zvláště mladé ročníky
spadající do pásem potenciálních
rekručních zdrojů,

- ❑ nadále bude pokračovat snižování podílu mladých věkových kategorií způsobené extrémně nízkou mírou porodnosti související nejen se změnou životního stylu, ale i s velmi obtížnou dostupností bydlení pro mladé rodiny v nižších příjmových pásmech,
- ❑ přistěhovalci podstatně neovlivní současné rekrutační zdroje - do budoucnosti lze počítat s jejich potomky narozenými již na území České republiky,
- ❑ poměrně nízká konkurenceschopnost ozbrojených sil na trhu pracovních sil, která poměrně významně podmiňuje možnost jejich doplňování.

Negativní trend ve vývoji rekrutačních zdrojů vyplývá i z porovnání reálného rekrutačního potenciálu v roce 2000 s předpokládaným rekrutačním potenciálem v roce 2025 (**obr. 6**).



Obr. 6: Porovnání rekrutačního potenciálu mužů ve věkové skupině 18 let

Východiskem pro provedení porovnání jsou početní stavy mužů ve věku 18 let, tak jak je uvádí statistiky Českého statistického úřadu (ČSÚ) a zásady (% zastoupení jednotlivých kategorií - zdravotně a osobnostně způsobilý, zájem o službu) vycházející z „Reformy ozbrojených sil České republiky“ publikované v roce 2001 ministerstvem obrany.

Kromě toho, že ve sledované skupině mužů ve věku 18 let se sníží rekrutační potenciál z 1313 osob v roce 2000 na 923 osob v roce 2025, tj. přibližně o 30 %, za povšimnutí stojí celkový pokles počtu obyvatel České republiky, i pokles procentuálního zastoupení porovnávané složky obyvatelstva na jeho celkovém počtu. Statistiky ČSÚ předpokládají pravděpodobný pokles obyvatelstva z 10 267 668 v roce 2000 na 9 927 102 v roce 2025. Podíl mužů ve věku 18 let na celkovém počtu obyvatel České republiky byl v roce 2000 přibližně 0,7 % a v roce 2025 by měl dle prognóz poklesnout na přibližně 0,5 %.

V této situaci je důležité si uvědomit, že ve vývoji lidských zdrojů se začínají projevovat některé nebezpečné tendence, s kterými je nutno uvažovat v procesu zabezpečování lidských zdrojů pro současné i budoucí doplňování profesionálních ozbrojených sil.

Ve všech úvahách o vývoji lidských zdrojů je důležité uvažovat se skutečností, že ke změnám v charakteru demografické reprodukce, na rozdíl od změn probíhajících v oblasti ekonomické, společenské a politické, dochází relativně pomalu. Nebezpečnou tendenci v absolutním poklesu celkových lidských zdrojů může zastavit příp. zvrátit jen okamžité nastartování

progresivní státní populační politiky, přičemž její efekt nelze očekávat ani v tomto případě dříve než za 20 let.

Z tohoto pohledu **současný demografický vývoj nejen v České republice, ale i v Evropě je velice nebezpečnou bezpečnostní hrozbou a rizikem.** Jeho podcenění může vést k situaci, že evropští a konečkonci i čeští generálové budou mít sice moderní tanky a letadla, ale ve skutečnosti mohou být obrazně řečeno generály bez vojska nebo s vojskem značně přestárlym.

Finanční zdroje

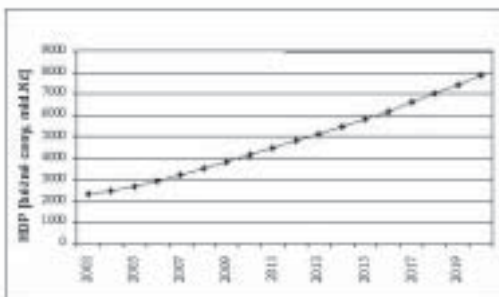
Jedním z rozhodujících faktorů bezprostředně ovlivňujícím situaci v rezortu obrany je ekonomika státu. Její výkonnost, současný a budoucí vývoj je rozhodující nejen pro tvorbu finančních zdrojů určených k finančnímu zabezpečení obrany a bezpečnosti České republiky, ale i pro vývoj v oblasti lidských a materiálních zdrojů.

Vývoj ekonomiky České republiky charakterizují makroekonomické ukazatele, zejména výše hrubého domácího produktu (HDP), míra nezaměstnanosti, inflace a deficit veřejných rozpočtů. V poslední době vývoj signalizuje, že recese naší ekonomiky již byla překonána a nastupuje mírné oživení. Predikci pravděpodobného vývoje růstu HDP v období od roku 2003 do roku 2020 uvádí **obr. 7**.

HDP v roce 2003 vztahený na obyvatele při přepočtu pomocí běžné parity kupní síly dosáhl cca 16 400,- USD, což odpovídá přibližně 61 % ekonomické úrovně EU-15. Na druhé straně problémem minulých let byl zejména rostoucí deficit veřejných rozpočtů, ke kterému přispěly

zejména náklady na restrukturalizaci a modernizaci ekonomiky. Tento stav je výrazně ovlivněn i strukturou veřejných výdajů, která je zatížena rostoucím podílem sociálních mandatorních výdajů.

Ekonomický vývoj České republiky do roku 2025 je determinován naší současnou situací. Proto nelze očekávat, že po vstupu do Evropské unie dosáhneme v krátkém časovém horizontu ekonomické a životní úrovně E-15. V případě příznivého rozvoje naší ekonomiky by k tomu mohlo dojít až kolem roku 2020.



Predikce MF - 2003

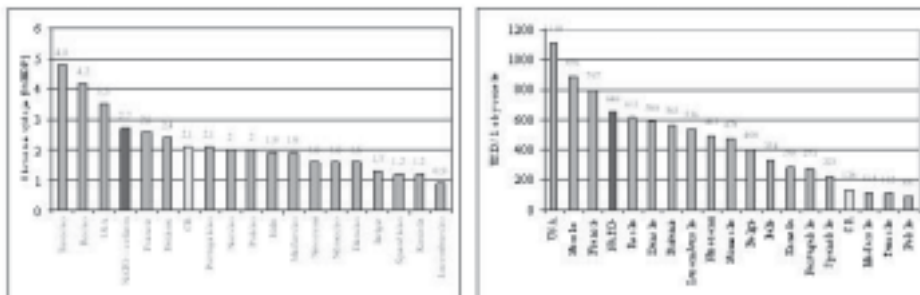
Obr. 7: Předpokládaný růst HDP (2003–2020)

Podle studie Světové banky má Česká republika ve střednědobém horizontu potenciál pro růst HDP o 4–5 % ročně, v dlouhodobém horizontu i více. Tento růst musí být podložen produktivními investicemi, hlubokými strukturálními reformami a lepším výkonem exportu. Zároveň je důležité potlačit působení rizikových faktorů, tj. zabránit narušení ekonomické a politické stability, odlivu zahraničních investorů apod.

Reforma veřejných financí přinesla s sebou i pokles podílu výdajů rezortu obrany na HDP. Dochází ke snížení zdrojového rámce rozpočtu MO na roky 2004 až 2008 o 48,468 mld. Kč, což zákonitě vede k přehodnocení pilotních projektů, počtů a dislokací vojenských posádek, organizačních struktur a struktur jednotlivých druhů vojsk, celkových početních stavů osob i počtů osob po jednotlivých kategoriích, způsobů a metod velení a řízení.

Porovnání obranných výdajů ČR s obrannými výdaji vybraných zemí z pohledu jejich podílu na HDP a z pohledu jejich podílu na 1 obyvatele uvádí grafy na **obr. 8**.

Průměrná hodnota výdajů na jednoho obyvatele v evropských zemí NATO je 392 USD, zatímco v USA a Kanadě představuje 1029 USD.



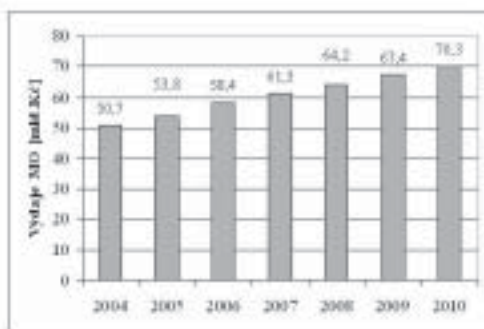
Obr. 8: Porovnání obranných výdajů vybraných zemí

Zdroj: PROCHÁZKA, Josef., ŠMONDRK, Josef, VALOUCH, Jan. *Perspektivy vývoje zdrojů pro zabezpečení potřeb obrany ČR do roku 2015 s výhledem do roku 2025*. [Studie projektu PERSPEKTIVY]. Brno: Ústav strategických studií Vojenské akademie v Brně, 2004. 107 s.

Financování obrany ČR bylo od roku 1999 ovlivněno naším vstupem do NATO a probíhajícími reformními procesy. Kapitálové výdaje se stabilizovaly na úrovni cca 25 % a byly čerpány především na investiční potřeby modernizačních projektů - především na L-159, na modernizaci tanku T-72 M4 CZ, na výstavbu komunikační infrastruktury systému velení a řízení a na modernizaci informačních systémů AČR.

Vývoj v oblasti výdajů rezortu obrany (**obr. 9**) bude podmíněn zejména vývojem bezpečnostní situace, vývojem EU, Aliance atd. Rozhodující bude i úspěšnost české ekonomiky v mezinárodní konkurenci, kterou nelze lehce odhadnout. Proto je uvedená predikce možného vývoje výdajů rezortu obrany postavená na řadě předpokladů, z nichž k nejdůležitějším patří, že:

- ❑ bezpečnostní situace ve světě a zejména v Evropě se nebude významně měnit,
- ❑ obrana EU bude do roku 2020 založena na ozbrojených silách národních států (tj. nebudou zřízeny ozbrojené síly EU),
- ❑ ekonomika ČR se bude vyvíjet dle současných predikcí ministerstva financí.



Obr. 9: Prognóza výdajů Ministerstva obrany České republiky (2004–2010) [2]

Samozřejmě v úvahu je nutné brát i nezbytné náklady na profesionalizaci ozbrojených sil, na jejich modernizaci, náklady na infrastrukturu, ale i náklady na finanční pokrytí naší účasti v zahraničních misích. Svoji roli zde dohraje i přijetí jednotné evropské měny.

Snížení výdajů lze částečně ovlivnit důslednou kvalifikovanou přípravou modernizačních záměrů korespondujících

s reálnými potřebami ozbrojených sil a nastavením průhledných ekonomických pravidel pro pořizování majetku. Za zvážení taktéž stojí odložení nákupů výzbroje a techniky založené na současných technologiích spojené s následnou orientací na techniku „budoucnosti“ – např. bezpilotní prostředky, elektromagnetické zbraně, laserové zbraně apod.

Materiální zdroje

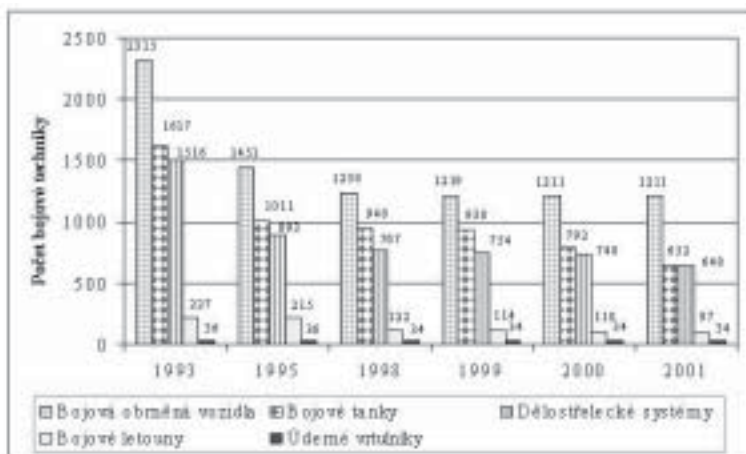
Transformace společnosti včetně transformace ozbrojených sil spojená s nesystémovými a neujasněnými kroky vedla k rozsáhlému omezování materiálních zdrojů a k jejich rychlému generačnímu zaostávání. Svoji negativní roli sehrála i skutečnost, že finanční (zejména kapitálové) prostředky, byly využívány neefektivně. Výsledkem tohoto stavu bylo, že růst vojenského potenciálu i vytváření potřebných operačních schopností potřebných pro zvládnutí nejen aktuálních, ale zejména budoucích bezpečnostních hrozeb bylo v ozbrojených silách České republiky zpomalen.

Tvorba kvalitních materiálních zdrojů (zbraně, zbraňové systémy vojenská technika, materiál a infrastruktura) je závislá na ekonomických možnostech státu, na technologické vyspělosti domácího obranného průmyslu a na nerostném bohatství státu. Tvorbu materiálních zdrojů podmiňuje řada faktorů zahrnujících v sobě:

- ❑ **Vývojovou setrvačnost**, která se může v případě nesprávných rozhodnutí projevit neadekvátním pořizováním materiálních zdrojů bez přihlédnutí na procesy ovlivňující obranu státu a na požadované současné a budoucí schopnosti ozbrojených sil.
- ❑ **Reflexi systému obranného plánování na vývoj globálního bezpečnostního prostředí**. Chybná reflexe vede k vytváření ozbrojených sil, jejichž schopnosti neodpovídají požadovaným současným i budoucím potřebám.
- ❑ **Požadované operační schopnosti** ozbrojených sil odpovídající současnému vývoji bezpečnostního prostředí v celosvětovém i evropském kontextu. Využívání nejmodernějších technologií umožňujících postupné omezování vlivu lidského faktoru v nově pořizovaných materiálních zdrojích nabývá zvláštního významu pro požadované operační schopnosti moderních ozbrojených sil.
- ❑ **Existenci nových progresivních technologií**. Využívání nových technologií v rámci výzkumu, vývoje a výroby vytváří tlak na zkracování délky životního cyklu vojenské techniky a zbraňových systémů a na rozsáhlejší uplatnění civilních komerčních tzv. duálních technologií.
- ❑ **Alianční přístup k zajišťování obrany**, který je rozhodující pro výstavbu moderních ozbrojených sil z pohledu respektování konkrétních aliančních cílů výstavby sil a z pohledu vytváření nových vojenských kapacit Evropské unie. Z tohoto pohledu pro tvorbu materiálních zdrojů je rozhodující zaměření ČR na pasivní sledovací systémy, zdravotnické zabezpečení a ochranu proti zbraním hromadného ničení, zejména na detekci a identifikaci chemických a biologických látek.

Ozbrojené síly ČR od svého vzniku omezují svůj, skutečným potřebám již neodpovídající vojenský potenciál a jemu odpovídající počty výzbroje a techniky (viz **obr. 10**).

Modernizace a obnova materiálních zdrojů ozbrojených sil ČR byla v 90. letech minulého století negativně ovlivňována významným růstem nákladů na výzkum, vývoj a výrobu nových



Obr. 10: Vývoj počtů bojové techniky AČR (1993 –2001) [2]

generací zbraní a zbraňových systémů při současném poklesu reálných výdajů na obranu. V tomto období schválené modernizační programy byly do určité míry poznamenány i politicko-ekonomickými zájmy. Měly a stále mají negativní dopad na nevyvážené čerpání kapitálových prostředků a nepřinášejí žádoucí zlepšení operačních schopností ozbrojených sil České republiky. Značné finanční prostředky pohltily i permanentně probíhající reformní, transformační a reorganizační změny jejichž výsledkem byla pouze početní redukce personálu, zbraní, techniky a infrastruktury, ale v žádném případě nelze hovořit o jejich zásadní kvalitativní přeměně. Změnu přinesla až poslední reforma zaměřená na plnou profesionalizaci ozbrojených sil zahrnující i celkovou modernizaci materiálních zdrojů. Priority byly položeny na pasivní sledovací systémy, na vybavení protichemických jednotek a jednotek speciálních sil, na zavedení kolového obrněného transportéru a středního terénního nákladního automobilu, na modernizaci vrtulníků a protiletadlových raketových komplexů, na náhradu zastaralých nadzvukových letounů, atd.

Doprovodným efektem plánovaných modernizačních záměrů je i jejich dopad na rozvoj technologií, investic, zaměstnanosti, exportu, apod. Ve vztahu k českému obrannému průmyslu lze konstatovat, že jeho současné schopnosti umožňují do značné míry pokrýt materiální potřeby reformovaných ozbrojených sil. Tam, kde obranný průmysl tuto schopnost postrádá (složitě zbraňové systémy, systémy pro elektronický boj, nadzvukové letouny, atd.) je schopný subdodavatelsky participovat na dodávkách v rámci ofsetových programů.

Je zřejmé, že spolu s finančními zdroji určenými na obranu budou přehodnocovány i věcné a časové etapy profesionalizace a modernizace ozbrojených sil České republiky. Vývoj ve tvorbě materiálních zdrojů povede s největší pravděpodobností k situaci, kdy se Česká republika v důsledku ztrát některých operačních schopností ozbrojených sil neobejde ve střednědobém horizontu bez účinné vojenské spolupráce při zabezpečování obrany v rámci NATO či EU.

Závěr

Ve vývoji zdrojů lze definovat některé negativní trendy jejichž podcenění by mohlo způsobit závažné problémy při zabezpečování obrany a bezpečnosti republiky. Mezi tato negativa lze zařadit zejména:

1. **Nepříznivý demografický vývoj v ČR.** Pravděpodobnost působení tohoto rizika je vysoká v dlouhodobém časovém horizontu. Přímé ovlivnění ze strany rezortu obrany neexistuje.
2. **Konkurence na trhu práce.** Pravděpodobnost vysoká již ve střednědobém časovém výhledu. Možnosti ovlivnění ze strany rezortu obrany jsou vysoké.
3. **Pokles ekonomické výkonnosti národního hospodářství spojený s poklesem tvorby HDP a makroekonomickou nestabilitou státu** podmiňuje i pokles finančních prostředků uvolňovaných pro rezort obrany. Pravděpodobnost výskytu rizika je vysoká. Možnosti ovlivnění ze strany rezortu obrany jsou omezené.
4. **Tlak na snížení podílu vojenských výdajů na HDP.** Pravděpodobnost výskytu je vysoká a to jak ve střednědobém, tak i dlouhodobém výhledu. Významným ovlivňujícím činitelem bude aktuální vývoj bezpečnostní situace v Evropě a ve světě.
5. **Změna struktury vojenských výdajů na základě komplikovaného průběhu profesionalizace ozbrojených sil** spojená s nárůstem mandatorních výdajů a výdajů na výcvik a provoz na úkor zpomalení investičního rozvoje a modernizace ozbrojených sil. Pravděpodobnost výskytu vysoká již ve střednědobém časovém výhledu. Možnosti ovlivnění ze strany rezortu obrany jsou vysoké.
6. **Neodpovídající reflexe vnějšího prostředí** (bezpečnostní a technologický vývoj, vývoj ve vojenství) **v rámci alokace disponibilních zdrojů v makroekonomické rovině.** Důsledkem by byla výstavba ozbrojených sil, které by svoji kvalitou neodpovídaly potřebám pro plnění aktuálních a budoucích úkolů. Pravděpodobnost výskytu střední v krátkodobém a střednědobém výhledu. Možnosti rezortu obrany minimalizovat toto riziko je vysoké.
7. **Omezené schopnosti obranné průmyslové základny reagovat včas a v potřebné kvalitě na požadavky ozbrojených sil.** Současný vývoj ukazuje na vysokou pravděpodobnost výskytu tohoto rizika ve střednědobém i dlouhodobém výhledu. Rezort obrany se může podílet na minimalizaci tohoto rizika prostřednictvím obranné průmyslové politiky.

Eliminace působení uvedených rizikových trendů státní správou a zejména Ministerstvem obrany vytváří předpoklady pro efektivní činnost ozbrojených sil při zabezpečování obrany a bezpečnosti republiky. Je nutné si však uvědomit, že Česká republika je součástí určitého světového systému v rámci kterého se nemůže vyhnout např. ekonomické závislosti na celosvětovém hospodářském vývoji, změnám v charakteru bezpečnostního prostředí apod. Z tohoto pohledu se mohou projevit do určité míry omezené možnosti ze strany státu a státních orgánů některá z uvedených rizikových trendů účinně eliminovat.

Poznámky:

- [1] Udržovací minimum, tj. taková plodnost, která ještě umožňuje náhradu generací, činí pro Evropu 2,1 dětí na ženu (studie OSN o demografickém vývoji v Evropě.)

- [2] PROCHÁZKA, Josef., ŠMONDRK, Josef, VALOUCH, Jan. *Perspektivy vývoje zdrojů pro zabezpečení potřeb obrany ČR do roku 2015 s výhledem do roku 2025*. Studie projektu PERSPEKTIVY. Brno: Ústav strategických studií Vojenské akademie v Brně, 2004, 107 s.

Literatura:

- PROCHÁZKA, Josef., ŠMONDRK, Josef, VALOUCH, Jan. *Perspektivy vývoje zdrojů pro zabezpečení potřeb obrany ČR do roku 2015 s výhledem do roku 2025*. Studie projektu PERSPEKTIVY. Brno: Ústav strategických studií Vojenské akademie v Brně, 2004, 107 s.
- PROCHÁZKA, Josef., ŠMONDRK, Josef, VALOUCH, Jan. *Zdroje pro zabezpečení obrany České republiky (vývoj - perspektivy - rizika)*. Brno: Ústav strategických studií Vojenské akademie v Brně, 2003, 80 s. ISBN 80-85960-61-3.
- ŠMONDRK, Josef, JANÍČEK, Karel. „Sociálně demografický vývoj v ČR a jeho odraz v AČR.“ *Obrana a strategie*, 2003, č. 1, s. 77-87.
- DOUBKOVÁ, Jana. *Rozpočet - fakta a trendy* 2003. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2003. 34 s. ISBN 80-7278-175-8.
- Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky. Mobilizace ozbrojených sil České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2002, 64 s, ISSN 1211-801X.
- Reforma ozbrojených sil České republiky*. [Reform of the Armed Forces of the Czech Republic]. Praha: Ministerstvo obrany ČR, AVIS, 2001, 93 s, ISBN 80-7278-132-4.
- Rozpočtový výhled 2003-2006: Koncepce reformy veřejných rozpočtů. Praha: Ministerstvo financí České republiky, www.mfcr.cz, 2002.
- MÚČKA, Josef. *Makroekonomický vývoj ČR a předpokládaná úroveň výdajů rezortu obrany do roku 2020*. Studie Interní grantové agentury ÚSS - Charakteristiky a tendence vývoje zdrojů, ÚSS/2001-S-3-002. Brno: Vojenská akademie v Brně, Ústav strategických studií, 2000, 24 s.
- ONDŘEJKA, Jan. *Trendy vývoje bezpečnostního prostředí ČR a jeho vlivu na obranyschopnost ČR*. Závěrečná souhrnná studie vědeckého úkolu Trendy I, ÚSS/2003-S-1-035. Brno: Vojenská akademie v Brně, ÚSS VA v Brně, 2003, 46 s.
- PROCHÁZKA, Josef. *Schopnosti obranného průmyslu ČR a jeho možný podíl na zabezpečení budoucích potřeb obrany státu*. Studie projektu obranného výzkumu POTŘEBY, ÚSS/2003-POV-POTŘEBY-ZVZ. Brno: Vojenská akademie v Brně, Ústav strategických studií, 2003.
- ŠMONDRK, Jozef. *Analýza lidských zdrojů pro zabezpečení obrany České republiky*. Studie vědeckého úkolu „Perspektivy bezpečnostní situace vojenství a obranných systémů do roku 2015 s výhledem do roku 2025“ ÚSS/2002-S-3-018. Brno: Vojenská akademie v Brně, Ústav strategických studií, 2002, 41 s.
- TÓTH, Miroslav. *Analýza disponibilních lidských zdrojů pro zabezpečení potřeb obrany a prognóza do roku 2025*. Studie Interní grantové agentury ÚSS - Charakteristiky a tendence vývoje zdrojů, ÚSS/2001-S-3-001. Brno: Vojenská akademie v Brně, Ústav strategických studií, 2000, 88 s.
- VALOUCH, Jan. *Analýza finančních zdrojů pro zabezpečení obrany ČR 2003*. Studie vědeckého úkolu „Perspektivy bezpečnostní situace vojenství a obranných systémů do roku 2015 s výhledem do roku 2025“ ÚSS/2002-S-3-023. Brno: Vojenská akademie v Brně, Ústav strategických studií, 2003, 39 s.
- NEČAS, F. *Český obranný průmysl, jeho dosavadní vývoj, problémy a perspektiva*. Závěrečná práce kurzu bezpečnostní politiky a řízení obrany. Brno: Vojenská akademie v Brně, 2001, s. 9.

**Jednotné chápání zásad soudobých operací
(Novelizace Doktríny AČR)**

Doktrína AČR tvoří vrchol doktrinální soustavy Armády České republiky (AČR). Byla vydána v roce 2001 a od té doby si našla svoje místo v práci štábů i ve výuce ve vojenských školách. Za poslední tři roky se změnilo mnohé: jak v AČR, tak i v globálním bezpečnostním prostředí. Proto náčelník Generálního štábu AČR nařídil doktrínu novelizovat tak, aby odpovídala Vojenské strategii ČR, vzala v úvahu opatření vycházející z reformy ozbrojených sil a zahrnovala nejnovější zkušenosti z reálných operací ve světě, zejména při boji s terorismem.

K novelizaci Doktríny AČR (dále jen doktrína) bylo přistoupeno na podzim roku 2003. Po vyhodnocení prvních připomínek k návrhu doktríny dospěl zpracovatelský tým k názoru, že struktura i obsah doktríny by měly kromě výše uvedených skutečností mnohem více a racionálněji rozpracovat požadavky standardů (doktrín) NATO do podmínek AČR, a rovněž zabezpečit nezbytnou kompatibilitu s doktrínami ostatních zemí NATO. Převládl názor, že nový návrh doktríny by měl více odrážet členství ČR v NATO a že doktrína by měla být svojí strukturou a filozofií podobná doktrínám srovnatelných států NATO.

Východiska při zpracování doktríny

Přípravě doktríny předcházelo pečlivé a rozsáhlé studium doktrín států NATO. Jednalo se zejména o doktríny USA, Velké Británie, Francie a Holandska. Holandská doktrína byla posléze přijata jako ideový vzor, neboť Holandsko a jeho armáda se svojí velikostí, strukturou a kapacitami nejvíce blíží AČR. Tento záměr byl konzultován, mimo jiné, též s pracovníky doktrinálních pracovišť armády Velké Británie, Holandska a Německa. Samozřejmostí bylo studium a dobrá znalost doktrinálních publikací NATO, zejména AJP-01(B).

Doktrína tvoří vrcholek pyramidu doktrinální soustavy, a proto bylo nutné vyspecifikovat takový obsah, jenž bude tvořit obsahový rámec pro soustavu návazných doktrín, předpisů a pomůcek určených pro přípravu a vedení operací s účastí sil AČR. Současně bral zpracovatelský tým v úvahu předpokládaný obsah těchto dokumentů, aby doktrína nezacházela do přílišných podrobností a nevytvářela možnost vzniku duplicít. Důležitým požadavkem bylo, aby neopakovala zásady stanovené v doktrínách NATO, vojensko-politických a strategických dokumentech ČR.

Průvodním rysem práce zpracovatelů byla snaha vytvořit dokument, jenž bude vycházet z našich tradic, ale zároveň se přiblíží pojetí doktrín „zkoušených“ členských států Aliance. Doktrína se proto snaží převzít nejenom vnější stránku a členění, ale též ducha a filozofii, s jakou je napsána. To je dáno názorem, že doktrína by měla vyjadřovat národní vojenské myšlení, být více učebnicí než strohým vojensko-právním dokumentem. Měla by být psána relativně čtivým způsobem a měla by oslovovat nejen vojenské odborníky, ale i odbornou veřejnost mimo armádu. Měla by být nadčasová, aby nedocházelo k tomu, že každá změna v armádě vyvolá nutnost změn v doktríně. Není jen pouhým výčtem schopností a činností, ale snaží se vytvořit obecný rámec vedení operací AČR a naznačit směr dalšího vývoje vojenského